

Faglig kontakt under eksamen:

Navn: Johannes Bremer

Tlf.: 93582 (95961698)

EKSAMEN I FAG DIF4984 SYMMETRI I FYSIKKEN

Mandag 17. desember 2001

Tid: 0900 – 1400

Sensurfrist 30.01.02

Tillatte hjelpemidler: Type C, Rottmann: Matematisk formelsamling.
Enkel lommekalkulator

Karaktertabeller er gitt i vedlegg 1.

Oppgave 1

Side 2 av 3

a)

En reduserbar representasjon kan alltid skrives som en sum av irreducible representasjoner. En irreducible representasjon α opptrer generelt q_α ganger i summen. Bruk ortogonalitetsrelasjonen for karakterer og utled formelen

$$q_\alpha = \frac{1}{g} \sum_G \chi^\alpha(G)^* \chi(G).$$

b)

Finn karakterene til en representasjon Γ_{vi} som baseres på kartesiske forskyvningsvektorer for atomene i et fritt H₂O-molekyl. (Se Vedlegg 1.)

c)

Skriv Γ_{vi} som en sum av irreducible representasjoner og gi en diskusjon av diagonaliseringsproblemet for beregning av vibrasjonsfrekvensene. Hvor mange vibrasjonsmoder har H₂O-molekylet? (Merk: Beregning av basisfunksjoner kreves ikke her.)

d)

En alternativ representasjon Γ_{ei} for H₂O-molekylet kan baseres på de to s-orbitalene til hydrogenatomene og p_x-, p_y-, og p_z-orbitalene til oksygenatomet. Finn bidragene fra irreducible representasjoner til Γ_{ei} . Finn også de tilhørende basisfunksjonene.

e)

Bruk resultatene under c) til å diagonalisere Hamilton-operatoren og finn uttrykk for elektroniske energinivåer i H₂O.

Oppgave 2

a)

Hvordan ser karaktertabellen for inversjonsgruppen $C_i = \{E, I\}$ ut?

I Vedlegg 1 er karaktertabellen for oktaedergruppene O og O_h gjengitt. Hvilke generelle krav må være oppfylt for at uttrykket $O_h = O \otimes C_i$ skal være gyldig?

I en kube er C₃-aksene orientert slik at de faller sammen med diagonale speilplan σ_d . Finn retningen til C₂'-aksene og vis at $IC_2'I \equiv \sigma_d$.

b)

CaF₂-strukturen er kjennetegnet av at kalsiumatomer definerer et fcc-gitter. I hver enhetscelle har fluoratomene posisjoner (1/4, 1/4, 1/4) og (3/4, 3/4, 3/4) i forhold til kalsiumatomet som befinner seg i gitterpunktet (0, 0, 0). (Koordinatene er oppgitt som

fraksjoner av enhetscellelengden.) Gi argumenter for at sentrum i enhetscellen må ha full oktaedrisk symmetri O_h .

c)

En CaF_2 -krystall dopes av Ce^{3+} -ioner. Det ene, ytre elektronet i et Ce^{3+} -ion er et 4f-elektron ($\ell = 3$). Alle de andre elektronene i ionet befinner seg i lukkede skall. I det følgende skal alle spinn-effekter neglisjeres. Hva menes med at bølgefunksjonen for 4f-elektronet i et fritt Ce^{3+} -ion har negativ (ungerade) paritet?

d)

Eksperimentelt er det påvist at Ce^{3+} -ioner posisjonerer seg i sentrum av enhetscellen for CaF_2 . Derved utsettes ionene for et svakt krystallfelt fra kalsium- og fluoratomene. Forklar hvorfor degenerasjonsgraden til Ce^{3+} -ionet oppheves. Hvorfor kan en ved beregning av energioppsplittingen begrense seg til gruppen O?

Karakteren til en representasjon som baseres på sfærisk harmoniske funksjoner $Y_m^\ell(\theta, \varphi)$ er gitt ved

$$\chi^\ell(\alpha) = \frac{\sin[(\ell + 1/2)\alpha]}{\sin(\alpha/2)}$$

Bruk denne formelen og finn de nye energinivåene til Ce^{3+} .

e)

En nærmere undersøkelse viser at i noen av elementarcellene blir ett av fluoratomene fullstendig ionisert av Ce^{3+} -ionet. Forklar hvorfor krystallfeltet i disse cellene får C_{3v} -symmetri. Hvorfor gir et av σ_d -speilplanene under a) i disse cellene opphav til σ_v -speilingsoperasjoner? Finn den tilhørende energioppsplittingen for Ce^{3+} -ionene.

Vedlegg 1 av 1

C_{2v}		Basis	E	C_2	σ_y	σ_x
A_1	Γ_1	z, x^2, y^2, z^2	1	1	1	1
A_2	Γ_2	xy	1	1	-1	-1
B_1	Γ_3	x, xz	1	-1	1	-1
B_2	Γ_4	y, yz	1	-1	-1	1

O_h	E	$8C_3$	$6C_4$	$3C_2$	$6C_2'$
A_1	1	1	1	1	1
A_2	1	1	-1	1	-1
E	2	-1	0	2	0
T_1	3	0	1	-1	-1
T_2	3	0	-1	-1	1

O_h		E	$6C_4$	$3C_2'$	$6C_2$	$8C_3$	I	$6IC_4$	$3\sigma_h$	$6\sigma_d$	$8IC_3$
A_{1g}	Γ_1^+	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
A_{2g}	Γ_2^+	1	-1	1	-1	1	1	-1	1	-1	1
E_g	Γ_3^+	2	0	2	0	-1	2	0	2	0	-1
T_{1g}	Γ_4^+	3	1	-1	-1	0	3	1	-1	-1	0
T_{2g}	Γ_5^+	3	-1	-1	1	0	3	-1	-1	1	0
A_{1u}	Γ_1^-	1	1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1
A_{2u}	Γ_2^-	1	-1	1	-1	1	-1	1	-1	1	-1
E_u	Γ_3^-	2	0	2	0	-1	-2	0	-2	0	1
T_{1u}	Γ_4^-	3	1	-1	-1	0	-3	-1	1	1	0
T_{2u}	Γ_5^-	3	-1	-1	1	0	-3	1	1	-1	0

C_{3v}		E	$2C_3$	$3\sigma_v$
A_1	Γ_1	1	1	1
A_2	Γ_2	1	1	-1
E	Γ_3	2	-1	0